

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 6 oktober 2021 *

”Begäran om förhandsavgörande – Artikel 267 FEUF – Omfattningen av den skyldighet att begära förhandsavgörande som åvilar domstolar som dömer i sista instans – Undantag från denna skyldighet – Kriterier – Fråga om tolkningen av unionsrätten som väckts av parterna i det nationella målet efter det att EU-domstolen redan har meddelat förhandsavgörande i detta mål – Det saknas uppgifter om skälen till varför det är nödvändigt att besvara tolkningsfrågorna – Delvis avvisning av begäran om förhandsavgörande”

I mål C-561/19,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Consiglio di Stato (Högsta förvaltningsdomstolen, Italien) genom beslut av den 15 november 2018, som inkom till domstolen den 23 juli 2019, i målet

Consorzio Italian Management,

Catania Multiservizi SpA

mot

Rete Ferroviaria Italiana SpA,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden K. Lenaerts, vice ordföranden R. Silva de Lapuerta, avdelningsordförandena A. Arabadjiev (referent), A. Prechal, M. Vilaras, M. Ilešič, L. Bay Larsen, N. Piçarra, A. Kumin och N. Wahl, samt domarna T. von Danwitz, C. Toader, L.S. Rossi, I. Jarukaitis och N. Jääskinen,

generaladvokat: M. Bobek,

justitiesekreterare: handläggaren R. Schiano,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 15 juli 2020,

* Rättegångsspråk: italienska.

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Consorzio Italian Management och Catania Multiservizi SpA, genom E. Giardino och A. Cariola, avvocati,
- Rete Ferroviaria Italiana SpA, genom U. Cossu, avvocato,
- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av S. Fiorentino, avvocato dello Stato,
- Tysklands regering, genom J. Möller och D. Klebs, båda i egenskap av ombud,
- Frankrikes regering, genom E. de Moustier, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom G. Gattinara, P. Ondrůšek och L. Haasbeek, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 15 april 2021 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 2 och 3 FEU, artiklarna 4.2, 9, 26, 34, 101.1 e, 106, 151–153, 156 och 267 FEUF, artiklarna 16 och 28 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan), europeiska sociala stadgan, undertecknad i Turin den 18 oktober 1961 och reviderad i Strasbourg den 3 maj 1996 (nedan kallad europeiska sociala stadgan), samt gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter, antagen vid Europeiska rådets sammanträde i Strasbourg den 9 december 1989 (nedan kallad stadgan om sociala rättigheter).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Consorzio Italian Management och Catania Multiservizi SpA å ena sidan, som tilldelats ett offentligt kontrakt avseende tillhandahållande av rengöringstjänster vid nationell järnvägsinfrastruktur, och Rete Ferroviaria Italiana SpA (nedan kallat RFI) å den andra, angående RFI:s beslut att avslå Consorzio Italian Managements och Catania Multiservizi SpA:s begäran om prisjustering inom ramen för detta kontrakt.

Tillämpliga bestämmelser

- 3 I artikel 2.4 i decreto legislativo nr 163 – Codice dei contratti pubblici relativi a lavori, servizi e forniture in attuazione delle direttive 2004/17/CE e 2004/18/CE (lagstiftningsdekret nr 163 om offentlig upphandling av byggtreprenader, tjänster och varor med införlivande av direktiv 2004/17/EG och 2004/18/EG) av den 12 april 2006 (ordinarie tillägg till GURI nr 100, av den 2 maj 2006) (nedan kallat lagstiftningsdekret nr 163/2006) föreskrivs följande:

”I avsaknad av uttryckliga bestämmelser i denna lag, ska den avtalade verksamhet som avses i artikel 1 också regleras enligt bestämmelserna i civillagen.”

- 4 I artikel 115 i lagstiftningsdekret nr 163/2006, med rubriken ”Prisjustering”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Samtliga kontrakt avseende tjänster eller varor som ska fullgöras successivt ska innehålla en klausul om regelbunden prisjustering. Justeringen ska göras på grundval av en undersökning genomförd av de överordnade som ansvarar för förvärv av varor och tjänster mot bakgrund av de uppgifter som avses i artikel 7.4 c och 7.5.”

- 5 I artikel 206 i detta lagstiftningsdekret föreskrivs att endast vissa av dess bestämmelser, varav artikel 115 inte är en av dessa, är tillämpliga på kontrakt som omfattas av de sektorer som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/17/EG av den 31 mars 2004 om samordning av förfarandena vid upphandling på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster (EUT L 134, 2004, s. 1), det vill säga de särskilda sektorerna för gas, värme, elektricitet, vatten, transporttjänster, posttjänster, och undersökning av förekomsten av eller utvinning av olja, gas, kol eller andra fasta bränslen samt om hamnar och flygplatser.

- 6 Artikel 210 i lagstiftningsdekret nr 163/2006, med rubriken ”Transporttjänster”, har följande lydelse:

”1. Utan att det påverkar de undantag som föreskrivs i artikel 23, är bestämmelserna i detta avsnitt tillämpliga på verksamhet som avser tillhandahållande eller drift av nät i syfte att tillhandahålla tjänster för allmänheten på områdena järnvägstransporter, automatiserade system, spårvagnar, trådbussar, bussar eller linbana.

2. Ett nät för transporttjänster ska anses föreligga om tjänsten tillhandahålls enligt villkor som fastställs av en behörig myndighet, t.ex. i fråga om linjedragning, tillgänglig transportkapacitet eller turtäthet.”

- 7 I artikel 217.1 i detta lagstiftningsdekret, med rubriken ”Kontrakt som tilldelas för annat än utövande av verksamhet som omfattas av kapitel 1 eller för utövande av sådan verksamhet i tredje land”, föreskrivs följande:

”Detta avsnitt gäller inte kontrakt som den upphandlande enheten tilldelar för något annat än utövande av de typer av verksamhet som anges i artiklarna 208–213 eller för utövande av sådana verksamheter i tredje land när verksamheten bedrivs utan fysisk användning av något nät eller geografiskt område inom [unionen].”

- 8 I artikel 1664 i codice civile (civillagen), med rubriken ”Ekonomiska villkor eller trångmål vid fullgörandet”, anges följande i första stycket:

”När oförutsebara omständigheter resulterat i ökning eller minskningar av kostnaderna för material eller arbetskraft som innebär att det totala avtalade priset ökar eller minskar mer än en tiondel, får den upphandlande enheten eller exploatören begära att priset ska justeras. Justeringen får endast beviljas med avseende på den skillnad som överstiger en tiondel.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 9 RFI tilldelade sökandena i det nationella målet, Consorzio Italian Management och Catania Multiservizi, som gemensamt utgör en tillfällig företagsammanslutning, ett kontrakt om tillhandahållande av tjänster för renhållning och underhåll av offentliga lokaler och utrymmen

samt därtill hörande tjänster, vid järnvägsstationer, anläggningar, kontor och verkstäder inom hela det område som Direzione Compartimentale Movimento de Cagliari (den lokala transportstyrelsen i Cagliari) ansvarar för. Avtalet innehöll en särskild bestämmelse om fastställande av villkoren för justering av det avtalade priset, vilka medförde undantag från artikel 1664 i civillagen.

- 10 Under kontraktets fullgörande begärde sökandena i det nationella målet, med stöd av artikel 115 i lagstiftningsdekret nr 163/2006, att RFI skulle justera det marknadspris som tidigare avtalats, så att hänsyn skulle tas till förhöjda utgifter till följd av ökade personalkostnader. Genom beslut av den 22 februari 2012 avslag RFI denna begäran.
- 11 Sökandena i det nationella målet väckte då talan vid Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (Regionala förvaltningsdomstolen i Sardinien, Italien) om ogiltigförklaring av detta avslagsbeslut.
- 12 Genom dom av den 11 juni 2014 ogillade Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (Regionala förvaltningsdomstolen i Sardinien) denna talan. Nämnda domstol fann att artikel 115 i lagstiftningsdekret nr 163/2006 inte var tillämplig på avtal avseende särskilda sektorer, såsom det avtal som var i fråga i det nationella målet. Denna domstol ansåg nämligen att tillhandahållandet av tjänster för renhållning av stationer, anläggningar, kontor och verkstäder var av underordnad betydelse i förhållande till den huvudsakliga verksamheten bestående i att tillhandahålla eller driva järnvägstransportnätet, vilken tillhörde dessa särskilda sektorer. Samma domstol tillade att det saknades anledning att justera priset enligt artikel 1664 i civillagen, eftersom parterna i det nationella målet hade utnyttjat den möjlighet som föreskrivs i denna bestämmelse att avvika från densamma, genom att ha infört en klausul som begränsade rätten till prisjustering i avtalet.
- 13 Sökandena i det nationella målet överklagade denna dom till den hänskjutande domstolen och anförde, inom ramen för den första och den andra grunden, att till skillnad från vad Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (Regionala förvaltningsdomstolen i Sardinien) hade slagit fast, var artikel 115 i lagstiftningsdekret nr 163/2006 eller, i annat fall, artikel 1664 i civillagen tillämplig på det kontrakt som var aktuellt i det nationella målet. Sökandena i det nationella målet gjorde dessutom gällande att bland annat artiklarna 115, 206, 210 och 217 i lagstiftningsdekret nr 163/2006 inte var förenliga med unionsrätten, eftersom dessa bestämmelser – i den mån de syftar till att utesluta prisjusteringar inom transportsektorn, särskilt prisjusteringar inom ramen för avtal om renhållning inom denna sektor – strider mot bland annat artikel 3.3 FEU, artiklarna 26, 101 och följande artiklar FEUF, samt direktiv 2004/17. Den nationella lagstiftningen uppställer omotiverade och orimliga krav jämfört med unionsrätten. Denna lagstiftning leder också till att ett företag som tilldelats ett kontrakt för tillhandahållande av renhållningstjänster som är underordnade i förhållande till en huvudtjänst inom transportsektorn får en sekundär och svag ställning jämfört med det företag som tillhandahåller den huvudsakliga tjänsten, vilket leder till en orättvis och oproportionerlig obalans i avtalsförhållandet som i slutändan påverkar reglerna för en välfungerande marknad. Slutligen anser sökandena i det nationella målet att direktiv 2004/17 är ogiltigt för det fall att det ska anses följa direkt av detta direktiv att prisjusteringar inte är möjliga inom ramen för avtal som ingåtts avseende särskilda sektorer.

- 14 Sökandena i det nationella målet har begärt att den hänskjutande domstolen ska ställa tolkningsfrågor till EU-domstolen för att få klarhet i huruvida unionsrätten utgör hinder mot den nationella lagstiftning som är aktuell i det nationella målet, och för att pröva giltigheten av direktiv 2004/17.
- 15 Genom beslut av den 24 november 2016, som inkom till domstolen den 24 mars 2017, beslutade den hänskjutande domstolen att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
- ”1) Är en tolkning av nationell lagstiftning som innebär att det inte är tillåtet med prisjustering i kontrakt inom de ... särskilda sektorerna, i synnerhet i kontrakt som tilldelas för något annat än utövande av de typer av verksamhet som anges i direktiv 2004/17, men som har en funktionell koppling till dessa, förenlig med unionsrätten (i synnerhet artikel 3.3 FEU, artiklarna 26 FEUF, 56–58 FEUF och 101 FEUF samt artikel 16 i [stadgan]) och direktiv 2004/17?
- 2) Är direktiv 2004/17 (såvida det ska anses att förbud mot prisjustering i samtliga kontrakt som ingås och genomförs inom de så kallade särskilda sektorerna följer direkt av direktivet) förenligt med de unionsrättsliga principerna (i synnerhet artikel 3.1 FEU, artiklarna 26, 56–58 och 101 FEUF samt artikel 16 i [stadgan]) ’mot bakgrund av att det är orättvist och oproportionerligt samt medför att den avtalsrättsliga balansen ändras och därmed även reglerna för en effektiv marknad?’”
- 16 Genom dom av den 19 april 2018, Consorzio Italian Management och Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264), besvarade domstolen den första frågan enligt följande. Direktiv 2004/17 och de allmänna principer som ligger till grund för detta ska tolkas så, att de inte utgör hinder mot nationella bestämmelser som inte föreskriver någon regelbunden prisjustering efter tilldelning av kontrakt inom de sektorer som omfattas av detta direktiv.
- 17 I nämnda dom fann domstolen även att den första frågan inte kunde tas upp till prövning i den del den avsåg tolkningen av artikel 3.3 FEU, artiklarna 26, 57, 58 och 101 FEUF, jämte de aspekter av artikel 56 FEUF som inte avsåg principerna om likabehandling och icke-diskriminering samt skyldigheten att lämna insyn, vilka stadfästas i sistnämnda bestämmelse i fråga om friheten att tillhandahålla tjänster, med motiveringen att beslutet om hänskjutande av den 24 november 2016 inte innehöll någon förklaring till varför tolkningen av dessa bestämmelser var relevant för utgången i det nationella målet och således inte uppfyllde de krav som uppställs i artikel 94 i domstolens rättegångsregler.
- 18 Vad vidare avsåg tolkningen av artikel 16 i stadgan fann domstolen att eftersom de bestämmelser i lagstiftningsdekret nr 163/2006 som var aktuella i det nationella målet inte föreskrev en regelbunden prisjustering efter tilldelning av kontrakt avseende de sektorer som omfattas av direktiv 2004/17, kunde de inte anses genomföra unionsrätten i den mening som avses i artikel 51.1 i stadgan.
- 19 Mot bakgrund av svaret på den första frågan fann domstolen att den andra frågan var hypotetisk och att den därför inte kunde tas upp till prövning.
- 20 Sedan domen av den 19 april 2018, Consorzio Italian Management och Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264) meddelats, höll den hänskjutande domstolen offentlig förhandling den 14 november 2018. I sin inlägga av den 28 oktober 2018, som ingavs inför denna förhandling,

begärde sökandena i det nationella målet att den hänskjutande domstolen skulle hänskjuta nya tolkningsfrågor till EU-domstolen, för att få klarhet i huruvida artiklarna 2 och 3 FEU, artiklarna 4.2, 9, 26, 34, 101.1 e, 106, 151–153 och 156 FEUF, artiklarna 16 och 28 i stadgan, europeiska sociala stadgan, samt stadgan om sociala rättigheter utgör hinder mot den nationella lagstiftning som är aktuell i det nationella målet.

- 21 Den hänskjutande domstolen har påpekat att vissa av dessa frågor besvarades i domen av den 19 april 2018, *Conorzio Italian Management och Catania Multiservizi* (C-152/17, EU:C:2018:264), medan andra framställdes för första gången på initiativ av sökandena i det nationella målet. Den hänskjutande domstolen anser att det framgår av EU-domstolens praxis att den under dessa omständigheter är skyldig att på nytt begära förhandsavgörande från EU-domstolen, eftersom det inte finns något rättsmedel mot dess avgörande och en fråga om tolkningen av unionsrätten har uppkommit vid den.
- 22 Den hänskjutande domstolen anser emellertid att det är nödvändigt att EU-domstolen först klargör huruvida förstnämnda domstol är skyldig att begära förhandsavgörande för det fall att en part i förfarandet vid en nationell domstol som dömer i sista instans har ställt en fråga om huruvida den nationella rätten är förenlig med unionsrätten och, i synnerhet, huruvida en sådan domstol kan anse sig befriad från denna skyldighet när den aktuella frågan inte har framställts i stämningsansökan utan först senare, särskilt när frågan har framställts efter det att överläggning i målet har inletts eller efter det att den nationella domstol som dömer i sista instans redan har begärt förhandsavgörande inom ramen för samma mål.
- 23 Den hänskjutande domstolen anser dessutom att en anmodan från en sökande, i ett framskridet skede av förfarandet, att den berörda domstolen ska hänskjuta en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen avseende tolkningen av unionsrättsliga bestämmelser som denna part inte har hänvisat till när talan väcktes, inte är förenlig med det ”spärssystem som utgör en naturlig del av förfarandet”, och som införts genom den nationella lagstiftningen, eftersom en sådan anmodan skulle ändra saken i målet, vilken begränsas genom de grunder och invändningar som parterna i målet framställt.
- 24 Den hänskjutande domstolen är för övrigt av den uppfattningen att om den skulle hänskjuta ”den ena begäran om förhandsavgörande efter den andra”, skulle det eventuellt kunna ge upphov till förfarandemissbruk och riskera att undergräva rätten till domstolsskydd och principen om ett skyndsamt och effektivt avgörande av rättsliga tvister.
- 25 Mot denna bakgrund beslutade Consiglio di Stato (Högsta förvaltningsdomstolen, Italien) ånyo att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
 - ”1) Är en nationell domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel i princip skyldig enligt artikel 267 FEUF att begära förhandsavgörande angående tolkningen av unionsrätten, även när en part har framställt den aktuella frågan efter det att stämningsansökan respektive svaromål har inletts, eller efter det att överläggning i målet har inletts, eller till och med efter det att en begäran om förhandsavgörande redan har hänskjutits till EU-domstolen inom ramen för samma mål?
 - 2) ... Är artiklarna 115, 206 och 217 i lagstiftningsdekret nr 163/2006 såsom de har tolkats i förvaltningsrättslig praxis, det vill säga så att de utesluter prisjusteringar inom ramen för kontrakt som omfattas av de ... särskilda sektorerna, i synnerhet kontrakt som tilldelas för något annat än utövande av de verksamheter som anges i direktiv 2004/17 men som har en

funktionell koppling till dessa, förenliga med unionsrätten (i synnerhet artiklarna 4.2, 9, 101.1 e, 106 och 151 FEUF, samt den europeiska sociala stadgan och stadgan om sociala rättigheter, vartill sistnämnda artikel hänvisar, artiklarna 152, 153 och 156 FEUF, artiklarna 2 och 3 FEU, samt artikel 28 i stadgan)?

- 3) ... Är artiklarna 115, 206 och 217 i lagstiftningsdekret nr 163/2006 såsom de har tolkats i förvaltningsrättslig praxis, det vill säga så att de utesluter prisjusteringar inom ramen för kontrakt som omfattas av de ... särskilda sektorerna, i synnerhet i kontrakt som tilldelas för något annat än utövande av de verksamheter som anges i direktiv 2004/17 men som har en funktionell koppling till dessa, förenliga med unionsrätten (i synnerhet artikel 28 i stadgan, likabehandlingsprincipen, som stadfästs i artiklarna 26 och 34 FEUF, samt principen om näringsfrihet, som även stadfästs i artikel 16 i stadgan)?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 26 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 267 FEUF ska tolkas så, att en nationell domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning befrias från sin skyldighet enligt tredje stycket i denna bestämmelse att hänskjuta en fråga om tolkningen av unionsrätten till EU-domstolen när denna fråga har framställts av en part i ett framskridet skede av förfarandet, sedan överläggningen i målet redan har inletts eller en första begäran om förhandsavgörande redan har hänskjutits inom ramen för samma mål.
- 27 Härvidlag ska det erinras om att förfarandet för förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, vilket utgör kärnan i det domstolssystem som har inrättats genom fördragen, skapar en dialog mellan EU-domstolen och domstolarna i medlemsstaterna, för att garantera en enhetlig tolkning av unionsrätten och därigenom göra det möjligt att säkerställa unionsrättens koherens, fulla verkan och autonomi samt slutligen den specifika karaktären hos den rättsordning som inrättats genom fördragen (se, för ett liknande resonemang, yttrande 2/13 av den 18 december 2014 (Unionens anslutning till Europakonventionen), EU:C:2014:2454, punkt 176 och där angiven rättspraxis, och dom av den 6 mars 2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, punkt 37).
- 28 Det förfarande för förhandsavgörande som upprättats genom denna bestämmelse syftar nämligen till att unionsrätten under alla förhållanden ska få samma verkan i samtliga medlemsstater och att skillnader i tolkningen av den unionsrätt som de nationella domstolarna har att tillämpa därigenom ska undvikas. Systemet med förhandsavgörande avser att säkerställa denna tillämpning genom att förse den nationella domstolen med ett verktyg för att undanröja de svårigheter som kan uppstå till följd av kravet på att unionsrätten ska ges full verkan i medlemsstaternas system för domstolsprövning. De nationella domstolarna har dessutom en mycket vittgående möjlighet och till och med skyldighet att hänskjuta en begäran om förhandsavgörande till domstolen, om de bedömer att det i ett mål har uppkommit sådana frågor om tolkningen eller giltigheten av bestämmelser i unionsrätten som kräver ett avgörande (se, för ett liknande resonemang, yttrande 1/09 (Avtal om inrättande av ett enhetligt system för patenttvister), av den 8 mars 2011, EU:C:2011:123, punkt 83 och där angiven rättspraxis).

- 29 Genom det system som införts med stöd av artikel 267 FEUF har således ett direkt samarbete inrättats mellan domstolen och de nationella domstolarna, varigenom de nationella domstolarna aktivt tar del i att unionsrätten ges en korrekt tillämpning och enhetlig tolkning samt i att enskildas rättigheter enligt denna rättsordning skyddas (se, för ett liknande resonemang, yttrande 1/09 (Avtal om inrättande av ett enhetligt system för patenttvister), av den 8 mars 2011, EU:C:2011:123, punkt 84).
- 30 Inom ramen för detta samarbete ska EU-domstolen tillhandahålla de nationella domstolarna, i deras egenskap av domstolar som ska tillämpa unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkt 7), samtliga upplysningar om denna rättsordning som de behöver för att kunna avgöra de mål de har att pröva (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 september 2015, Ferreira da Silva e Brito m.fl., C-160/14, EU:C:2015:565, punkt 37, och dom av den 5 december 2017, M.A.S. och M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punkt 23).
- 31 Av ovanstående följer att de funktioner som de nationella domstolarna respektive EU-domstolen har tilldelats är nödvändiga för att bibehålla karaktären av den rättsordning som inrättats genom fördragen (yttrande 1/09 (Avtal om inrättande av ett enhetligt system för patenttvister) av den 8 mars 2011, EU:C:2011:123, punkt 85).
- 32 Det ska dessutom erinras om att när en fråga om tolkningen av unionsrätten uppkommer vid en nationell domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel, är denna domstol i princip skyldig att föra frågan vidare till EU-domstolen enligt artikel 267 tredje stycket FEUF (dom av den 15 mars 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punkt 42 och där angiven rättspraxis).
- 33 Det följer av domstolens fasta praxis att en nationell domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning endast kan befrias från denna skyldighet om den har funnit att frågan saknar relevans, att den ifrågasatt unionsbestämmelsen redan har tolkats av domstolen eller att den korrekta tolkningen av unionsrätten är så uppenbar att det inte finns utrymme för rimligt tvivel (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkt 21, dom av den 15 september 2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, punkt 33, och dom av den 4 oktober 2018, kommissionen/Frankrike (Förskottsskatt), C-416/17, EU:C:2018:811, punkt 110).
- 34 I detta avseende ska det för det första erinras om att det framgår av förhållandet mellan andra och tredje stycket i artikel 267 FEUF att de domstolar som avses i tredje stycket har samma utrymme för skönsmässig bedömning som alla andra nationella domstolar när det gäller att avgöra om ett beslut i en unionsrättslig fråga är nödvändigt för att göra det möjligt för dem att döma i saken. Dessa domstolar är därför inte skyldiga att hänskjuta en väckt fråga om tolkning av unionsrätten om frågan inte är relevant, det vill säga om svaret på frågan, oavsett vilket, inte under några omständigheter kan inverka på utgången av målet (dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkt 10, dom av den 18 juli 2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, punkt 26, och dom av den 15 mars 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punkt 43).
- 35 Det förhåller sig nämligen så, att inom ramen för ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, som vilar på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen, är det den nationella domstolen som är ensam behörig att fastställa och bedöma omständigheterna i målet samt tolka och tillämpa den nationella lagstiftningen. Det ankommer också uteslutande på den nationella domstolen, vid vilken tvisten anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga

avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl behovet som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen (dom av den 26 maj 2011, Stichting Natuur en Milieu m.fl., C-165/09-C-167/09, EU:C:2011:348, punkt 47 och där angiven rättspraxis, dom av den 9 september 2015, X och van Dijk, C-72/14 och C-197/14, EU:C:2015:564, punkt 57, och dom av den 12 maj 2021, Altenrhein Luftfahrt, C-70/20, EU:C:2021:379, punkt 25).

- 36 För det andra ska det erinras om att grunden för denna skyldighet kan bortfalla genom verkan av den tolkning som EU-domstolen gjort med stöd av artikel 267 tredje stycket FEUF och på så sätt förlora sitt innehåll, bland annat när den fråga som uppkommit är praktiskt taget likalydande med en fråga som redan har varit föremål för ett förhandsavgörande i ett liknande fall eller, i än högre grad, i situationer där det redan föreligger en rättspraxis hos EU-domstolen varigenom den ifrågavarande rättsfrågan har avgjorts, oavsett karaktären hos de förfaranden som lett fram till denna rättspraxis och även om de tvistiga frågorna inte är helt identiska (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 mars 1963, Da Costa m.fl., 28/62–30/62, EU:C:1963:6, punkterna 75 och 76, dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkterna 13 och 14, dom av den 4 november 1997, Parfums Christian Dior, C-337/95, EU:C:1997:517, punkt 29, och dom av den 2 april 2009, Pedro IV Servicios, C-260/07, EU:C:2009:215, punkt 36).
- 37 Det ska emellertid noteras att även om det redan finns praxis från EU-domstolen som avgör den aktuella rättsfrågan har de nationella domstolarna en mycket vittgående möjlighet att vända sig till EU-domstolen om de finner det lämpligt, och den omständigheten att de bestämmelser som begärts tolkade redan har tolkats av EU-domstolen leder inte till att den är förhindrad att meddela ett nytt avgörande (dom av den 17 juli 2014, Torresi, C-58/13 och C-59/13, EU:C:2014:2088, punkt 32 och där angiven rättspraxis, och dom av den 3 mars 2020, Tesco-Global Áruházak, C-323/18, EU:C:2020:140, punkt 46).
- 38 Den rättskraft som en dom som meddelats i ett mål om förhandsavgörande omfattas av utgör inte heller hinder mot att den nationella domstol som denna dom riktar sig till kan anse det nödvändigt att på nytt ställa frågor till domstolen innan målet vid den nationella domstolen avgörs (dom av den 6 mars 2003, Kaba, C-466/00, EU:C:2003:127, punkt 39 och där angiven rättspraxis). En nationell domstol som dömer i sista instans måste begära ett sådant nytt förhandsavgörande när den har svårigheter att förstå innebörden av EU-domstolens dom.
- 39 För det tredje ska det erinras om att det följer av domstolens praxis att i tillägg till de situationer som det erinrats om i punkt 36 ovan, kan en nationell domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning avstå från att hänskjuta en fråga om tolkningen av unionsrätten och avgöra den på eget ansvar om den korrekta tolkningen av unionsrätten är så uppenbar att det inte finns utrymme för rimligt tvivel (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkterna 16 och 21, och dom av den 9 september 2015, Ferreira da Silva e Brito m.fl., C-160/14, EU:C:2015:565, punkt 38).
- 40 Innan en nationell domstol som dömer i sista instans drar slutsatsen att så är fallet, måste den vara övertygad om att saken är lika uppenbar för domstolarna i sista instans i de övriga medlemsstaterna och för EU-domstolen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkt 16, dom av den 15 september 2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, punkt 39, dom av den 9 september 2015, Ferreira da Silva e Brito m.fl., C-160/14, EU:C:2015:565, punkt 42, och dom av den 28 juli 2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, EU:C:2016:603, punkt 48).

- 41 Frågan huruvida en sådan situation som den som avses i punkt 39 ovan är för handen ska bedömas med beaktande av unionsrättens särdrag, de särskilda svårigheter som dess tolkning medför och risken för skillnader i rättspraxis inom unionen (dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkt 17, och dom av den 9 september 2015, Ferreira da Silva e Brito m.fl., C-160/14, EU:C:2015:565, punkt 39 och där angiven rättspraxis).
- 42 Inledningsvis ska hänsyn tas till den omständigheten att unionsrättens bestämmelser är avfattade på flera språk och att de olika språkversionerna äger lika giltighet (dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkt 18).
- 43 Det följer nämligen av domstolens fasta praxis att en av språkversionerna av en unionsbestämmelse inte ensam kan ligga till grund för tolkningen av denna bestämmelse eller ges företräde framför övriga språkversioner, eftersom unionsbestämmelserna ska tolkas och tillämpas på ett enhetligt sätt mot bakgrund av de olika versionerna på samtliga unionsspråk (se, bland annat, dom av den 24 mars 2021, A, C-950/19, EU:C:2021:230, punkt 37 och där angiven rättspraxis).
- 44 En nationell domstol som dömer i sista instans är visserligen inte skyldig att härvidlag pröva varje språkversion av den aktuella unionsbestämmelsen, men icke desto mindre måste den beakta skillnader mellan de olika språkversionerna av denna bestämmelse som den har kännedom om, bland annat när dessa skillnader har påtalats av parterna och är styrkta.
- 45 Vidare ska det noteras att unionsrätten använder en egen, särskild terminologi med självständiga begrepp som inte nödvändigtvis har samma innebörd som motsvarande begrepp i de olika nationella rättsordningarna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkt 19).
- 46 Slutligen ska varje bestämmelse i unionsrätten bedömas i sitt rätta sammanhang och tolkas mot bakgrund av samtliga bestämmelser som ingår i denna rättsordning, dess syften och dess utveckling vid den tidpunkt då den aktuella bestämmelsen ska tillämpas (dom av den 6 oktober 1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, punkt 20, och dom av den 28 juli 2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, EU:C:2016:603, punkt 49).
- 47 Det är således endast för det fall att en nationell domstol som dömer i sista instans, med hjälp av de tolkningskriterier som framgår av punkterna 40–46 ovan, slår fast att det saknas uppgifter som kan ge upphov till rimligt tvivel om den korrekta tolkningen av unionsrätten som nämnda domstol kan avstå från att hänskjuta en fråga om tolkningen av unionsrätten till EU-domstolen och på eget ansvar avgöra denna fråga.
- 48 Blotta möjligheten att en unionsrättslig bestämmelse kan tolkas på ett eller flera andra sätt, såtillvida att ingen av dessa andra tolkningar framstår som tillräckligt sannolik för den berörda nationella domstolen, särskilt med hänsyn till bestämmelsens sammanhang och syfte, samt det regelverk i vilket den ingår, räcker dock inte för att det ska anses föreligga rimligt tvivel beträffande den korrekta tolkningen av denna bestämmelse.
- 49 När en nationell domstol som dömer i sista instans får kännedom om att det föreligger olika uppfattningar i rättspraxis – antingen mellan domstolarna i en och samma medlemsstat eller mellan domstolarna i flera medlemsstater – om tolkningen av en unionsrättslig bestämmelse som är tillämplig i det nationella målet, måste den likväl vara synnerligen uppmärksam vid sin

bedömning av huruvida det eventuellt inte föreligger rimligt tvivel om den korrekta tolkningen av den aktuella bestämmelsen och särskilt beakta det syfte som eftersträvas med förfarandet för förhandsavgörande, nämligen att säkerställa en enhetlig tolkning av unionsrätten.

- 50 För det fjärde ska det noteras att de domstolar mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning är skyldiga att, på ett oavhängigt sätt och med erforderlig omsorg, på eget ansvar avgöra huruvida de befinner sig i en situation som innebär att de kan avstå från att hänskjuta en uppkommen fråga om tolkningen av unionsrätten till EU-domstolen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 september 2005, *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, punkt 37 och där angiven rättspraxis, dom av den 9 september 2015, *Ferreira da Silva e Brito m.fl.*, C-160/14, EU:C:2015:565, punkt 40, och dom av den 9 september 2015, *X och van Dijk*, C-72/14 och C-197/14, EU:C:2015:564, punkterna 58 och 59).
- 51 I detta avseende följer det av det system som inrättats genom artikel 267 FEUF, jämförd med artikel 47 andra stycket i stadgan, att när en domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning anser att den befinner sig i någon av de tre situationer som de redogjorts för i punkt 33 ovan och att den därför är befriad från den skyldighet att begära förhandsavgörande från EU-domstolen som föreskrivs i artikel 267 FEUF tredje stycket, måste det framgå av skälen till detta beslut att den anförda unionsrättsliga bestämmelsen saknar relevans för utgången i målet, eller att tolkningen av den aktuella unionsrättsliga bestämmelsen följer av EU-domstolens praxis, eller – i avsaknad av sådan praxis – att tolkningen av unionsrätten är så uppenbar att den inte kan ge upphov till rimligt tvivel hos den nationella domstol som dömer i sista instans.
- 52 Slutligen måste det också undersökas huruvida en nationell domstol som dömer i sista instans kan befrias från den skyldighet att hänskjuta frågor om tolkningen av unionsrätten till EU-domstolen som föreskrivs i artikel 267 tredje stycket FEUF, när en part framställer sin begäran att förhandsavgörande ska inhämtas i ett framskridet skede av förfarandet, och i synnerhet när ett förhandsavgörande redan har inhämtats i målet på begäran av samma part.
- 53 I detta avseende ska det erinras om att det system för direkt samarbete mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna som har inrättats genom artikel 267 FEUF bygger på ett förfarande där parterna inte tar några initiativ (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 juli 2013, *Consiglio Nazionale dei Geologi*, C-136/12, EU:C:2013:489, punkt 28 och där angiven rättspraxis, och dom av den 3 juni 2021, *Bankia*, C-910/19, EU:C:2021:433, punkt 22). Parterna kan inte tillåtas frånta de nationella domstolarna det oberoende som tillkommer dem när de utövar den behörighet som avses i punkt 50 ovan, bland annat genom att ålägga dem att inhämta förhandsavgörande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 22 november 1978, *Mattheus*, 93/78, EU:C:1978:206, punkt 5).
- 54 Det system som inrättats genom artikel 267 FEUF utgör således inte ett rättsmedel som är tillgängligt för parterna i ett mål som är anhängigt vid en nationell domstol. Blott den omständigheten att en part i en tvist i ett nationellt mål har tagit upp vissa frågeställningar om unionsrätten innebär således inte att den berörda domstolen är skyldig att anse att en fråga har uppkommit i den mening som avses i artikel 267 FEUF (dom av den 6 oktober 1982, *Cilfit m.fl.*, 283/81, EU:C:1982:335, punkt 9).

- 55 Detta innebär att det uteslutande ankommer på den nationella domstolen att bestämma vilka frågor som ska ställas till domstolen och hur dessa ska formuleras, och att parterna i det nationella målet inte får ändra frågornas innehåll (se, för ett liknande resonemang, dom av den 18 juli 2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, punkt 29 och där angiven rättspraxis).
- 56 Dessutom ankommer det enbart på den nationella domstolen att avgöra i vilket skede av förfarandet det finns anledning att hänskjuta en tolkningsfråga till EU-domstolen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 juli 2008, Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, punkt 29 och där angiven rättspraxis). Sistnämnda domstol är dock inte behörig att pröva en begäran om förhandsavgörande om förfarandet vid den hänskjutande domstolen redan är avslutat vid tidpunkten för begäran (dom av den 13 april 2000, Lehtonen och Castors Braine, C-176/96, EU:C:2000:201, punkt 19).
- 57 Av ovanstående följer att när en nationell domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning befinner sig i någon av de situationer som avses i punkt 33 ovan, är den inte skyldig att inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen såsom föreskrivs i artikel 267 tredje stycket FEUF, även om frågan om tolkningen av unionsrätten har tagits upp på initiativ av en av parterna i målet vid den nationella domstolen.
- 58 Av övervägandena i punkterna 32 och 33 ovan framgår också, att om sistnämnda domstol konstaterar att den inte befinner sig i någon av dessa situationer är den däremot skyldig enligt artikel 267 tredje stycket FEUF att hänskjuta samtliga uppkomna frågor om tolkningen av unionsrätten till EU-domstolen.
- 59 Den omständigheten att den hänskjutande domstolen redan har framställt en begäran om förhandsavgörande i samma nationella mål påverkar inte denna skyldighet när en fråga om tolkningen av unionsrätten – vilken måste besvaras för att avgöra målet – kvarstår även efter det att EU-domstolen har meddelat sitt avgörande.
- 60 Den hänskjutande domstolen har emellertid hänvisat till nationella processuella bestämmelser som innebär att en ny fråga om tolkningen av unionsrätten som framställts av en part i det nationella målet efter det att talan väckts inte kan tas upp till prövning, eftersom den ändrar saken i målet, i synnerhet när den uppkommit efter det att en första begäran om förhandsavgörande har framställts.
- 61 I detta avseende ska det erinras om att en nationell domstol som dömer i sista instans får avstå från att begära förhandsavgörande från EU-domstolen på grund av rättegångshinder som är hänförliga till själva förfarandet vid förstnämnda domstol, förutsatt att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen iaktas (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 december 1995, van Schijndel och van Veen, C-430/93 et C-431/93, EU:C:1995:441, punkt 17, och dom av den 15 mars 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punkt 56).
- 62 Enligt likvärdighetsprincipen krävs att alla regler avseende en talan ska tillämpas på samma sätt på en talan som grundar sig på ett åsidosättande av unionsrätten som på en liknande talan som grundar sig på ett åsidosättande av nationell rätt (dom av den 15 mars 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punkt 50 och där angiven rättspraxis).

- 63 Vad gäller effektivitetsprincipen får nationella processuella regler inte medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten. I detta sammanhang är det nödvändigt att undersöka dessa reglers funktion i förfarandet som helhet – med beaktande av dess förlopp och särdrag – vid de olika nationella rättsinstanserna. I förekommande fall ska de principer som ligger till grund för det nationella rättsskipningssystemet beaktas, till exempel skyddet av rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och säkerställandet av en ändamålsenlig handläggning (dom av den 15 mars 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punkterna 52 och 53 samt där angiven rättspraxis).
- 64 Domstolen har således slagit fast att nationella processuella regler som innebär att saken i målet bestäms av de grunder som åberopas i samband med att talan väcks är förenliga med effektivitetsprincipen eftersom de säkerställer ett korrekt genomförande av förfarandet, bland annat genom att avvärja att förfarandet försenas till följd av bedömningen av nya grunder (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 december 1995, van Schijndel och van Veen, C-430/93 och C-431/93, EU:C:1995:441, punkt 21).
- 65 I ett fall där det följer av sådana processuella regler i den berörda medlemsstaten som iakttar likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen att talan inte kan prövas på de grunder som åberopats vid en sådan domstol som avses i artikel 267 tredje stycket FEUF, kan en begäran om förhandsavgörande inte anses vara nödvändig och relevant för att denna domstol ska kunna döma i målet (dom av den 15 mars 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punkt 44).
- 66 Mot bakgrund av samtliga ovanstående överväganden ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 267 FEUF ska tolkas så, att en nationell domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning är skyldig att begära förhandsavgörande från EU-domstolen när det uppkommit en fråga om tolkningen av unionsrätten, såvida den nationella domstolen inte har funnit att frågan saknar relevans, att den ifrågavarande unionsbestämmelsen redan har tolkats av EU-domstolen eller att den korrekta tolkningen av unionsrätten är så uppenbar att det inte finns utrymme för rimligt tvivel. Huruvida så är fallet ska bedömas med hänsyn till unionsrättens särdrag, de särskilda svårigheter som dess tolkning medför och risken för skillnader i rättspraxis inom unionen. En sådan nationell domstol kan inte befrias från denna skyldighet enbart av det skälet att den inom ramen för samma nationella mål redan har hänskjutit en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen. En sådan nationell domstol får dock avstå från att begära förhandsavgörande från EU-domstolen på grund av rättegångshinder som är hänförliga till själva förfarandet vid den domstolen, förutsatt att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen iakttas.

Prövning av den andra och den tredje frågan

- 67 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra och den tredje frågan, vilka ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida artiklarna 2 och 3 FEU, artiklarna 4.2, 9, 26, 34, 101.1 e, 106, 151–153 och 156 FEUF, artiklarna 16 och 28 i stadgan, europeiska sociala stadgan och stadgan om sociala rättigheter ska tolkas så, att de utgör hinder mot nationell lagstiftning som inte föreskriver att det ska ske en regelbunden prisjustering efter tilldelning av kontrakt inom de sektorer som omfattas av direktiv 2004/17.
- 68 I detta avseende ska det erinras om att enligt domstolens fasta praxis och inom ramen för det samarbete som har inrättats mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna, krävs det att den nationella domstolen noggrant iakttar kraven avseende innehållet i en begäran om förhandsavgörande, vilka uttryckligen anges i artikel 94 i rättegångsreglerna och vilka den

nationella domstolen förväntas känna till, eftersom det är nödvändigt att komma fram till en tolkning av unionsrätten som är användbar för den nationella domstolen (dom av den 19 april 2018, *Conorzio Italian Management och Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, punkt 21 och där angiven rättspraxis). Dessa krav återfinns också i domstolens rekommendationer till nationella domstolar om begäran om förhandsavgörande (EUT C 380, 2019, s. 1).

- 69 Det är följaktligen av avgörande betydelse, såsom anges i artikel 94 c i domstolens rättegångsregler, att begäran om förhandsavgörande innehåller en redogörelse för skälen till att den hänskjutande domstolen undrar över tolkningen eller giltigheten av vissa unionsbestämmelser, och för det samband som den hänskjutande domstolen har funnit föreligga mellan unionsbestämmelserna och den nationella lagstiftning som är tillämplig i det nationella målet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 april 2018, *Conorzio Italian Management och Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, punkt 22 och där angiven rättspraxis).
- 70 I förevarande fall kan det konstateras att genom förevarande begäran om förhandsavgörande har den hänskjutande domstolen inte avhjälpt den brist som EU-domstolen påtalat i punkt 23 i domen av den 19 april 2018, *Conorzio Italian Management och Catania Multiservizi* (C-152/17, EU:C:2018:264), eftersom den hänskjutande domstolen – i strid med artikel 94 c i rättegångsreglerna – fortfarande inte har uppgett med erforderlig precision och tydlighet varför den anser att tolkningen av artikel 3 FEU jämte artiklarna 26 och 101.1 e FEUF är nödvändig eller relevant för utgången i det nationella målet, och inte heller på vilket sätt det föreligger ett samband mellan unionsrätten och den nationella lagstiftning som är tillämplig i detta mål. Den hänskjutande domstolen har inte heller uppgett skälen till varför den undrar över tolkningen av de övriga bestämmelser och rättsakter som omnämns i den andra och tredje frågan, särskilt den europeiska sociala stadgan, som domstolen för övrigt inte är behörig att tolka (se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 februari 2015, *Nisttahuz Poclava*, C-117/14, EU:C:2015:60, punkt 43), utan har endast hänvisat till de frågeställningar som sökandena i det nationella målet har framställt, såsom framgår av punkt 20 ovan, utan att göra en egen bedömning.
- 71 Härav följer att den andra och den tredje frågan inte kan tas upp till prövning.

Rättegångskostnader

- 72 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

Artikel 267 FEUF ska tolkas så, att en nationell domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning är skyldig att begära förhandsavgörande från EU-domstolen när det uppkommit en fråga om tolkningen av unionsrätten, såvida den nationella domstolen inte har funnit att frågan saknar relevans, att den ifrågasvarande unionsbestämmelsen redan har tolkats av EU-domstolen eller att den korrekta tolkningen av unionsrätten är så uppenbar att det inte finns utrymme för rimligt tvivel.

Huruvida så är fallet ska bedömas med hänsyn till unionsrättens särdrag, de särskilda svårigheter som dess tolkning medför och risken för skillnader i rättspraxis inom unionen.

En sådan nationell domstol kan inte befrias från denna skyldighet enbart av det skälet att den inom ramen för samma nationella mål redan har hänskjutit en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen. En sådan nationell domstol får dock avstå från att begära förhandsavgörande från EU-domstolen på grund av rättegångshinder som är hänförliga till själva förfarandet vid den domstolen, förutsatt att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen iaktas.

Underskrifter